Iš Aleksandro Bloko buto-muziejaus darbo su autoriaus tekstu patirties: ekspozicija, laikinos parodos, knygos

Pranešimo tezės

Lidija Puškariova,
Sankt Peterburgo (Rusija) valstybinio istorijos muziejaus
A. Bloko buto-muziejaus vedėja

Aleksandro Bloko butas-muziejus Sankt Peterburge atidarytas 1980 m. lapkričio 25 d. Dekabristų (buvusioje Oficerskaja) g. 57, minint poeto 100-ąsias gimimo metines.

Nuolatinę muziejaus ekspoziciją sudaro trys dalys: literatūrinė ekspozicija, memorialinis butas, archyvinė ekspozicija ,,Aleksandras Blokas ir jo aplinka". Atsižvelgiant į skirtingas lankytojų kategorijas, pasitelkiami įvairūs eksponavimo principai.

1. ***Literatūrinė ekspozicija ,,A. Bloko gyvenimas ir kūryba".***

2005 m., 125-ųjų A. Bloko gimimo metinių proga, buvo atnaujinta literatūrinė ekspozicija.

Pagrindinis jos tikslas – kiek įmanoma įvairiapusiškai pristatyti A. Bloko gyvenimo ir kūrybos kelią, padėti lankytojui suvokti A.Bloko kūrybos vietą ne tik XIX–XX amžių sandūros kultūriniame gyvenime, bet ir visos rusų kultūros istorijos kontekste.

A. Blokas į savo gyvenimą žiūrėjo kaip meninį tekstą, medžiagą meninei kūrybai. Tai ir lėmė literatūrinės ekspozicijos, tapusios savotiška knyga ,,A. Bloko gyvenimas ir kūryba", sukūrimą: sienos virto puslapiais, išlaikiusiais visus knygai būdingus elementus: pagrindinį tekstą, antraštes, komentarus išnašose. Paraštėse pateikiami skyrių, atitinkančių A. Bloko gyvenimo ir kūrybos kelią, pavadinimai.

Pagrindinis ekspozicijos ,,tekstas" – poeto rankraščiai, pateikiami stambiu planu, kad būtų patogu skaityti.

Išnašose – A. Bloko laiškų ir dienoraščių citatos, komentuojančios tai, ką lankytojas mato pagrindiniame tekste.

Vitrinų šoninėse plokštumose – citatos ir raktiniai žodžiai, padedantys lankytojui susiorientuoti ekspozicijose plėtojamose temose.

Kiekvienos ekspozicijų salės centre – lapai-ekranai. Kultūrinis ir visuomeninis XIX a. pab. – XX a. pr. Rusijos gyvenimas pristatomas A. Bloko ir jo amžininkų tekstais ir fotografijomis.

Vienas svarbiausių literatūrinės ekspozicijos uždavinių – supažindinti lankytojus su poeto ,,kūrybine laboratorija", skirtingais kūrinio gyvenimo etapais: nuo rankraščio iki knygos, nuo išspausdinto eilėraščio iki jo perskaitymo balsu.

A. Bloko kūrinius čia galima ne tik pamatyti ir perskaityti rankraščiuose ir knygose, bet ir išgirsti. Ekspozicija aprūpinta garso takeliu, kuriame – A. Bloko kūriniai ir amžininkų prisiminimai apie jį. Eiles skaito aktoriai: ir poeto, ir šių dienų amžininkai. Tai suteikia lankytojui galimybę palyginti A. Bloko poezijos suvokimo ir interpretacijos kaitą, pasekti poeto žodžio gyvenimą laiko tėkmėje. Du eilėraščius skaito pats A. Blokas. Tai mums priartina poetą. Paieškų sistema leidžia lankytojui savarankiškai pasirinkti norimus išgirsti kūrinius.

Simbolizmo poetikos ypatybės, simbolio, kaip daugiaprasmio ženklo, suvokimas lėmė ekspozicijos meninius sprendimus. Ekspozicija kuriama baltos ir juodos spalvų kontrasto pagrindu, siekiant aliuzijų ir su knyga, ir su spalvų poetika A. Bloko kūryboje (pvz., poema ,,Dvylika“: *,,Baltas sniegas, / Naktis juoda“*).

Ekspozicijos parengimą apsunkino tai, kad ji iš dalies buvo kurta memorialinėje erdvėje. Dalis, kurioje pasakojama apie A. Bloko gyvenimo ir kūrybos laikotarpį po Spalio revoliucijos, išdėstyta paskutiniajame poeto bute, kur A. Blokas gyveno paskutiniuosius 1,5 metų, kur 1921 m. rugpjūčio 7 d. mirė. Iš literatūrinės ši erdvė virsta literatūrine-memorialine. Kambarių interjeras pažymėtas tik sąlygiškai. Jų vaizdas pateikiamas citatomis iš amžininkų prisiminimų.

Poeto galvojimas apie gyvenimo begalybę, apie jo buvimą begalinio rato dalimi ir memorialinės erdvės buvimas literatūrinėje ekspozicijoje pasiūlė žiedinę ekspozicijų kompoziciją. Jos epigrafu tapo A. Bloko eilutės: *,,Gyvenimas be pradžios ir pabaigos...“.* Ekspozicija neapsiriboja pasakojimu apie poeto gyvenimą. Ją tęsia A. Bloko namų piešinių galerija. Paskutinis iš jų – vaikiškas A. Bloko piešinėlis ,,Laivelis“ – grąžina lankytoją prie poeto gyvenimo ištakų.

Ekspozicijoje naudojami ir interaktyvūs elementai – albumų su A. Bloko šeimos fotografijomis bei atvirukų, parsivežtų iš užsienio kelionių, poemos ,,Dvylika“ su Anenkovo iliustracijomis, A. Bloko ligos ir mirties pažymų ir kitų dokumentų kopijos. Tai galima paimti į rankas ir pavartyti, pažiūrėti.

2. Ekspozicija „Memorialinis poeto butas“

Ekspozicija išdėstyta keturiuose buto Nr. 21 kambariuose, kur A. Blokas gyveno nuo 1912 m. iki 1920 metų pradžios. Tai – produktyviausias poeto kūrybos laikotarpis. Tuo metu buvo sukurti eilėraščių ciklai: ,,Apie ką dainuoja vėjas“, ,,Mano bičiulio gyvenimas“, ,,Juodas kraujas“, ,, Jambai“, ,,Karmen“, poemos ,,Lakštingalų sodas“, ,,Dvylika“, drama ,,Rožė ir kryžius“; toliau kurta poema ,,Kerštas“, ciklai ,,Itališki posmai“ ir ,,Po dvylikos metų“.

Kambarių interjeras atkurtas maksimaliai tiksliai. Siekiant išvengti ekspozicijos statiškumo, dviejuose kambariuose pastatytos nedidelės vitrinos.

A. Bloko kabinete, mažoje vitrinoje, kiekvieną dieną lankytojams pasiūlomas eilėraštis, vienaip ar kitaip susijęs su tos dienos data, o greta – šiuolaikiniai leidiniai, kad lankytojas galėtų paskaityti A. Bloko eiles.

Antroji vitrina – valgomajame. Joje eksponuojami tie memorialiniai daiktai, kurie negali būti eksponuojami ilgą laiką. Jie keičiami maždaug kas tris mėnesius. Tai panašu į ,,vieno daikto parodą“, tik eksponuojamą ne parodų salėje, o memorialinėje ekspozicijoje.

Kompiuterinė programa poeto memorialiniame bute pristato kiekvieno daikto istoriją, supažindina su A. Bloko gimine, su poetu susijusiomis Sankt Peterburgo vietomis.

3. Ekspozicija „Aleksandras Blokas ir jo aplinka“

Ekspozicija atidaryta 2008 m. lapkričio 28 d. Ji įrengta toje buto Nr. 21 dalyje, kur istorinės patalpos neišliko. Jų vietoje – nedidelė 30 m^2 salė. Sienos ir buvusių gyvenamųjų patalpų ribos sąlygiškai sužymėtos ant lubų.

Muziejus pasirinko memorialiniam muziejui tinkamą temą. Ekspozicija tapo pasakojimo apie A. Bloko gyvenimą Dekabristų g. Nr. 57 tęsiniu. Joje eksponuojama, daugiausia, rankraštiniai tekstai – originalai. Saugojimo formą, atvirą lankytojams, padiktavo eksponatų pobūdis. Muziejus išsprendė

rankraštinių dokumentų – originalų – demonstravimo uždavinį, pasirinkęs specialias archyvines vitrinas su ištraukiamais stalčiais bei specialiu stiklu. Ištraukiamų stalčių panaudojimas išplečia ekspozicijų plotą 4 kartus ir sudaro galimybes ilgesniam daiktų eksponavimui.

Lanksti ekspozicijos struktūra leidžia keisti eksponatus, praplečiant tai vieną, tai kitą pasakojimo siužetą, negriaunant ekspozicijų visumos, rengti temines miniparodas ekspozicijos viduje.

Svarbiausi uždaviniai:

- N. P. Iljino kolekcijos demonstravimas (jo rinkinys tapo viso muziejaus kūrimo pagrindu). Surinktos medžiagos (daugiausia tai epistolinis palikimas) pobūdis lėmė ekspozicijos formą – tai saugykla, atvira lankytojui.
- supažindinti lankytojus su A. Bloko artimaisiais ir draugais (jie pirmieji saugojo A. Bloko palikimą ir perdavė jį ateinančioms kartoms).

Pateiktoje medžiagoje lankytojui orientuotis padeda anotuota vardinė rodyklė ir multimedijos programa. Kuriamas mokslinis elektroninis rinkinio katalogas, papildysiantis ekspoziciją.

4. Edukacinės programos vaikams

Kūrybinės klasės „Aš pats leidėjas“, „Pasakos kepurės dėžutėje“, „Eilėraščio gimimo diena“, „Pajaučiant poeto pasaulį“.

5. Parodos

2013 m. – „Auksinė vaikystė“, XIX a. pab. – XX a. pr. bajorų vaikų laisvalaikio apžvalga. Pristatytos to laikmečio vaikų skaitytos knygos, nemažai pasakų buvo galima išgirsti ir įrašytų. Specialūs užsiėmimai vaikams pagal knygą „Saša Blokas Šachmatove“.

2014 m. „Petrogrado dangus lijo, į karą pajudėjo ešelonas“. Elektroninė knyga „Pirmasis pasaulinis karas Sidabro amžiaus poezijoje“. Pristatytos pirmosios eilėraščių publikacijos spaudoje (su audiogidu).

2015 m. – „Jų buvo daug – puikių merginų...“. „Ir aš mylėjau. Ir aš patyriau....“ (A. Bloko meilės lyrika, atkuriant pirmąsias publikacijas periodinėje spaudoje ir rinkiniuose (su audiogidu).

2016 m. „Išplaukia į jūrą laivai...“ (laivo vaizdinys dailėje ir poezijoje). Elektroninė literatūrinė viktorina „Vėjas po jūrą laivelį gainioja“. „Saša Blokas ir laivai“ (lavinamųjų žaidimų knyga vaikams).